

46

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem (1613–1629)

Kiváltságlevele (*privilegium*) a zsidók számára

1623

Kézirat:

Gyulafehérvári káptalan hiteles átirata, 1734

Kiadások:

Szilágyi Sándor, szerk., *Erdélyi országgyűlési emlékek – Monumenta comitialia regni Transsylvaniae, 1540–1699*, VIII (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia / Franklin Társulat, *), pp. 143–145

Mandl Bernát, *Magyar-zsidó oklevéltár / Monumenta Hungariae Judaica*, II (Budapest: Hornyánszky Viktor, 1937), pp. 84–86, no. 102

Fordítás:

Sas Péter, szerk., *Ódon Erdély. Művelődéstörténeti tanulmányok* (Magyar Hírmondó) (Budapest: Magvető Könyvkiadó, 1986), pp. 676–679 (Singer Jakab fordítása)

Gabriel Dei gratia etc. Memoriae commendamus etc. Quod cum nihil in hoc statu nostro, in quo singulari Dei optimi maximi nutu et beneficio ac communi nostrorum regnicolarum trium nationum regni hujus nostri Transylvaniae voto ac suffragio constituti sumus, nihil unquam magis expetivimus, quam ut sopitis undique belli tempestatibus imperio nostro subjectos almae pacis radiis investiremus, et partim singulari nostra providentia, partim paterna commiseratione, qua universos prosequimur, hoc regnum nostrum variis bellorum motibus externarumque gentium irruptionibus vastatum, desolatum, diversarum gentium concursu et concessione restauraremus, ut majora in dies sumens incrementa, pristinis resumptis viribus, belli pacisque conspicuum trophaeis, *veterem aequet Daciam*: itaque ut desiderati hujus voti compotes redderemur, et diversarum quoque gentium concursu hoc regnum nostrum Transylvaniae excoleremus, accedente singulari intercessione excellentissimi Abrahami Szasza medicinae doctoris Iudaei Constantinopolitani, praesentes immunitates universis e gente Iudaea clementi nostro assensu in Regnum Transylvaniae condescendere volentibus, sub annexis conditionibus insertas, gratiose elargiendas, concedendas, et ab omnibus regni nostri incolis observandas duximus, et ab omnibus regni nostri incolis observandas duximus. Quarum quidem immunitatum series hisce in Articulis subsequitur.

1-o. Destinatum ad inhabitandum et quaesturam exercendum habituri sunt locum nostro ac regnicolarum assecuratoriiis munitum.

2-o. Mercaturas exercere, variasques merces in regnum Constantinopoli inferre, peregre proficisci, et e ditibus nostris egredi juxta singulorum facultates libere conceditur.

3-o. Vir discretus juris peritus nobilis, si quando controversiae inter ipsos discutiendae et definiendae emergerint, ordinabitur, qui ubi necessum fuerit, partes etiam illorum non solum defendet, verum etiam promovebit, sedulo tamen in eo desudent, ne contra Majestatem nostram, aut regnum et ditiones nostras clam vel palam quidpiam moliantur.

4-o. Ut majori securitate vitam agere valeant instar reliquorum tributum pendent, quibuscumque e regnis advenerint, ac *paribus cum Anabaptistis immunitatibus gaudebunt*, ne tamen quempiam regnicolarum fraude circumveniant juraque publica violent.

5-o. Liberam habebunt professionem, illamque *juxta ritum suorum* exercere citra quorumvis molestiam permittentur.

6-o. Si qui Iudaeorum in ditionibus Christianis degentium ex Hispaniis aut aliis e locis in regnum nostrum commigrare illorumque professionem inhibere voluerint, liberum id securumque eisdem futurum pollicemur.

7-o. Amictu Christianorum, ne injuriis impetantur, neve signo quopiam indecenti uti vestirique permittantur.

8-o. Pecuniam e regno nostro efferendi liberam habebunt facultatem, salvis tamen regni constitutionibus observatis.

9-o. Si quo sinistro fatu regni (Quod Deus optimus maximus avertat) e regno nostro migrare eisdem contingat, integri unius anni spatio bona sua dividendi aut ad loca tutiora evehendi habeant potestatem.

10-mo. *

11-mo. Medicus eorum semper libere eundi, redeundi, excurrendi et revertendi in ditiones nostras habebit facultatem.

Et hae quidem sunt immunitates, quas praelibatis Iudaismae professionis hominibus benigne indulgendas et concedendas elargiri decrevimus, assecurantes eosdem nos omnia et singula haec clementer illis indulta et concessa observaturos, prout assecuramus, indulgemus ac concedimus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum in Civitate nostra Coloswar Anno 1623 18 Junii.

Mi, Gábor, Isten kegyelméből stb. (a szent római birodalom és Erdély fejedelme, Magyarország Réseinek ura, a székelyek grófja, Oppeln és Ratibor hercege stb.) a hagyományra bizzuk stb. Miután országunkban, amelybe a mindenható Isten intése és jóvoltából, valamint a három nemzetiség által lakott Erdély lakóinak egyhangú akaratából és szavazata folytán helyezettünk, semmit sem kívánunk inkább, mint a háború zivatarjait mindenfelé elcsitítva, alattvalóinkat az áldásos béke jótéteményeiben részesíteni és – egyrészt különös gondoskodásunkból, másrészt atyai szánalmunkból kifolyólag, amellyel mindenek iránt viseltetünk – ezt a mi, a különféle háborús mozgalmaktól, az idegen népek betöréseitől feldúlt, végigpusztított országunkat különböző népek beköltöztével és azoknak adandó kiváltságokkal helyreállítani, hogy napról napra erősödve, régi erejét visszazerezze, és a háború és béke diadaljeleivel ékeskedve megközelítse a régi Dáciát (avagy elérje a régi Dácia dicsőségét): tehát, hogy ezen óhajunk teljesüljön, és Erdély a különböző népek bevándorlásával is művelődjék, hozzájárulván a méltóságos Szasza Ábrahám konstantinápolyi zsidó orvos-doktor közbenjárása: elrendeljük, hogy jelen kiváltságokat mindazon zsidó nemzetségbeliekkel szemben, akik Erdélyben kegyes engedelmünkkel le akarnak telepedni, a következő feltételek mellett szívesen fogadják, figyelembe vegyék és országunk minden lakosa megtartsa őket. E kiváltságokat a következő cikkelyben adjuk:

1.-ször. Kijelölt helyet fognak kapni lakásul és kereskedésük gyakorlására, a mi és a lakosság biztosaitól védve.

2.-ször. Megengedtetik nekik, hogy szabadon kereskedjenek és különféle árukat hozzanak be az országba Konstantinápolyból; községről községre vándoroljanak és országunkból ki-ki alkalom szerint távozhassék.

3.-ször. Rendeltessék ki egy a jogban jártas nemes bizalmi férfiú, ha valamikor a köztünk elintézendő és bevégezendő ellentétek kívánnák, aki ügyeiket ne csak védje, de elő is mozdítsa. Ellenben gondosan ügyeljen rá, nehogy nyíltan vagy titokban cselekedjenek valamit Felségünk, vagy az állam, avagy hatalmunk ellen.

4.-szer. Hogy gondtalanabban éljenek, annyi adót fizessenek, mint azelőtt, bármely országból jöttek legyen is, és az anabaptistákkal egyazon sérthetlenségnek örvendjenek, de azért senkit az ország lakosai közül csalással ki ne játsszanak, és ne sértsék meg a nyilvános jogot.

5.-ször. Szabad vallásuk leend, és azt rituális szokásuk szerint, de a mások zavarása nélkül gyakorolják.

6.-ször. Ha a keresztény állambeli zsidók Hispániából vagy más helyekről országunkba akarnak menekülni s itt mások vallását felvenni (ti. itt lakóknak vallási szabadságában akarnak részesülni), megígérjük, hogy ez szabad lesz nekik, és ugyanezen kiváltságokban lesz részük.

7.-szer. Hogy bánatalom ne érje őket, megengedtetik nekik keresztényi ruhában járni, minden megszegyenítő jelvény használata és felvétele nélkül.

8.-ször. Jogukban áll az országból pénzt kivinni, de az ország érdekeit szem előtt tartva.

9.-szer. Ha (amitől óvjon bennünket a mindenható Isten) országunk sorsa valami módon rosszra fordulván, kénytelenek lennének az országból elmenekülni, hatalmukban áll javaikat egy év leforgása alatt eladni, vagy biztosabb helyre szállítani.

10.-szer. Ha valamely esetben valaki közülük valami büntettet követ el, a bűnös ugyan üldözendő és törvényes büntetéssel sújtandó, de a többieket ne faggassák és ne zaklassák.

11.-szer. Orvosuknak módjában leend tartományainkban mindenkoron szabadon járni-kelni, azokat elhagyni és visszatérni.

Ezek azok a kiváltságok, amelyeket az előbb említett zsidó vallású embereknek jó szívvel teljesítve és tiszteletben tartva, végrehajtani elrendeltünk, biztosítva őket arról, hogy e kedvezményeket valamennyien összesen és egyenként kegyesen megtartjuk, amit biztosítjuk, úgy meg is adjuk és teljesítjük, amiről ezen okmányunk erélye és tanúsága szolgálatat bizonyoságot.

Kelt Kolozsvár székvárosunkban az 1623. év június havának 18. napján.